

מעדני יו"ט

שמיני עצרת תשפ"ג

גליון שט"ז

— מעדנים על הפרשה בהלכה ובאגדה —

נערך בס"ד ע"י מתתיהו אליהו הכהן זילביגר

קריאת התורה בשמחת התורה

נוהגים לומר חזק חזק ונתחזק, והחתן תורה עצמו כתוב בקצות השלחן (פ"ד כ"ב) שאין לו לאמרו דהוה הפסק בין הקריאה והברכה, השבט הלוי (ז' ר"ב) כתב שאין לאמרו משום דזה נאמר בלשון נוכח על העולה ולא שייך לאמרו על עצמו. אולם יש שמפקפקים בזה וס"ל שהחתן תורה יכול לאמרו.

חתן בראשית

בספר יסוד שורש העבודה כתב שישתדל לקנות העליה של חתן תורה, ואם לא ישיג יקנה חתן בראשית. אכן יש גדולי הדור שהיו מעדיפים לעלות לחתן בראשית.

בספר המנהגים (ר' יצחק אייזיק טירנא) כתב שקורין לו מבראשית עד ויכולו, והחתן בראשית קורא ויכולו וכו' עד אשר ברא אלקים לעשות, ואז הקהל אומרים אשר ברא אלקים לעשות, וכן החתן אומר כמו כן.

המ"ב כתב שאף מי שעלה כבר בפרשת וזאת הברכה יכול לעלות לחתן תורה או לחתן בראשית, אבל חתן תורה לא יקרא פרשת חתן בראשית דכיון דליכא הפסק ביניהם שייך פגם לס"ת הראשונה שיאמרו פסולה היתה ולכן קורא מיד בשניה.

כל הנערים

הרמ"א כתב שנוהגים לקרות כל הנערים לספר תורה, וקורים להם פרשת המלאך הגואל. המ"ב כתב לאמרו קודם ברכה אחרונה ואינו נחשב הפסק. והטעם כתוב בביכורי יעקב משום שפסוק בתורה הוא רק שקורא על פה, והרי גם כהן הגדול ביוה"כ היה קורא פרשת ובעשור על פה קודם שמברך. והטעם שאומרים המלאך כתוב בליקוטי מהרי"ח שכיון שקראו לכל הנערים ביחד מברכים שלא תשלוט בהם ח"ו עין הרע.

המ"ב כתב שהגדול יברך והנערים ישמעו ויצאו בברכתו. אכן השערי אפרים (ח' נ"ז) כתב שהם אומרים אחריו מלה במילה. הלבוש כתב שהטעם לכל זה הוא כדי לחנכן במצות קריאת התורה.

קריאת התורה בליל שמחת תורה

הרמ"א כתב שבלילה קורים בס"ת הנדרים שבתורה וכל מקום לפי מנהגו, המ"ב מפרש שמה שכתב הרמ"א פרשת הנדרים אין כוונתו לפר' מטות שכתובה בה דיני נדרים אלא כוונתו הפרשיות שרגילין למוכרן בכל השנה בפני עצמן ונודרין עליהן כגון פרשת ויתן לך פרשת המלאך פרשת ויכולו פרשת יברכך פרשת מה טובו. ובימינו המנהג לקרות ג' גברי בפ' וזאת הברכה. ובשערי אפרים כתב שיש שנוהגים לקרוא ה' אנשים.

ואע"פ שלילה אינו זמן לקריאת התורה מ"מ עושים כן למצות שמחת תורה. ביכורי יעקב כתב שגם במקום שנוהגין לקרות קרואים לס"ת משום שמחה מ"מ לא יברכו תחילה וסוף על התורה. אולם אנו נוהגים לברך.

במעשה רב (אות רל) כתב שבליל שמחת תורה קורין בתורה, וגם הוא עצמו היה עולה לתורה ולפעמים קרי בכהני אף שהיה כהן שם. ואולי הטעם שכיון שאין קריאה זו מתקנת חז"ל אין צריך להקפיד בהקדמת כהן.

נחלקו המנהגים באיזה ניגון קוראים, ומ"מ יש שכתבו להקפיד שהעולים לתורה יברכו לפני ואחרי הקריאה באותו ניגון שקוראים בתורה.

קוראים שלש קריאות בשמחת תורה, קריאה ראשונה מבואר בגמ' (מגילה ל"א). פר' וזאת הברכה ומפטירין ויעמד שלמה, הר"ן על הר"ף שם מפרש שהטעם לפי שהוא סוף כל המועדות חותמין בברכת משה רבינו שבירך את ישראל, ומפטירין ויעמוד שלמה לפני מזבח ה' לפי שהוא תפילה שהתפלל על כל ישראל. וכמבואר במשך חכמה שגם בני מערבא שלא סיימו התורה כל שנה קראו פר' וזאת הברכה מה"ט, ואנו שמסיימי תורה כל שנה יש לנו טעם נוסף לקריאת פרשת וזאת הברכה.

קריאה שניה בספר בראשית כדי שלא יהא פתחון פה לשטן לקטרג ולומר רבוננו של עולם כבר סיימו אותה ואינם רוצים לקרות עוד.

קריאה שלישית היא מפטיר בפר' הקרבנות.

עליה לכל הציבור

הרמ"א (תרס"ט א') כתב שנהגו להרבות הקרואים לספר תורה וכופלין וקראין כמה פעמים מתחילת פר' וזאת הברכה עד מעונה אלקי קדם אבל משם והלאה אין כופלין, ואין איסור בדבר משום כבוד התורה ועוד כדי שיזכו כולם בשמחת התורה.

המ"ב כתב בשם החיי אדם דנכון הדבר שיבחרו עשרה אנשים שישמעו בברכת התורה ויענו אמן.

המ"א מביא בשם הירושלמי שלא יהיו ב' קורין בתורה מפני הברכה, משמע דאסור לשניהם לברך בפעם אחת, ותמה על אלו שנוהגים בשמחת תורה לתת לשתי אנשים עליה אחת והם מברכים ביחד. הפמ"ג כתב שלכן כשרוצים לתת עליה אחת לשני בני אדם ביחד נכון הדבר לכתחילה שאחד יברך והשאר יכוננו לצאת בברכתו או שאחד יברך לפניה ויוציא חבירו ואחד יברך לאחריה ויוציא חבירו.

ונוהגים לומר מי שברך קצר, ואומרים 'מי שברך את האבות הוא יברך את הבנים ונאמר אמן', ואין צריך לכסות את הס"ת כיון שהוא הפסק קצר.

חתן תורה

המ"ב (סק"ב) כתב שגם כהן או לוי יכולין להיות חתן תורה או חתן בראשית.

איתא בגמ' (ב"ב ט"ו.) שמונה פסוקים שבסוף התורה (דהיינו מוימת שם משה) יחיד קורא אותן, דיש בהן שינוי משאר ס"ת דיהושע כתבן, ואפילו למ"ד דמשה כתבן יש שינוי בהן שנכתבו בדמע. רש"י מפרש שאין מפסיקין בהן, וכן נפסק בשו"ע (תכ"ח ז') ח' פסוקים אחרונים שבתורה אין מפסיקין בהם אלא א' קורא כולם.

תוס' כתבו בשם ר' משולם שהעולה לאותה עלייה צריך לקרא אותן ח' פסוקים ולא יקרא הבעל קורא עבורו.

המדרכי מפרש שמייוחד שבצבור קורא אותם. וכן מביא הרמ"א (תרס"ט) די"א דדוקא תלמיד חכם צריך לסיים.

השו"ע (קנ"ד י') כתב הנוהגים להניח עטרות ס"ת בראש הקורא בסיום התורה אין מוחין בידם, אבל המניחים אותם בראשי חתנים דעלמא מוחין בידם. המ"ב מפרש משום דאמרינן לב ב"ד מתנה על זה במקום שנהגו כן כיון שמשתמשין לכבוד התורה אבל בראשי חתנים דעלמא לא שאין אדם מתנה בעטרות שהן תשמישי קדושה לכבוד הס"ת שיהא משתמש בהן לכבוד הדיוט.

השפת אמת (לסוכות תרס"ב) כתב ששלש הרגלים הם בחינת ג' אבות ושמיני עצרת בחינת משה רבינו שר התורה. והנה ברגלים יש מצות ראייה במקדש ולא בשמיני עצרת, כי בכל רגל קיבלו בני ישראל יראה שלימה ע"י ראיות פנים בבית המקדש, והם בג' דרכים שהמשיכו האבות גילוי שכינה והיראה, זה בכח האהבה, וזה בכח הפחד, וזה בכח הכרת האמת, והם רק במקום מיוחד בבית המקדש, אבל התורה נאמר בה 'יקרה היא מפנינים' ממי שנכנס לפני ולפנים בכל מקום שעוסקין בתורה לשמה יש גלוי שכינה, והתגלות והיראה שבא ע"י התורה הוא בכל מקום ובכל זמן ולא בעיני דוקא ראייה בבית המקדש, ולכן בשמיני עצרת שהיא כנגד משה רבינו שהוא שר התורה לא בעיני לעלות לבית המקדש אלא ע"י הלימוד ושמחת התורה עצמה זוכים לאותן השפעות.

בפיוט של תפילת גשם אנו אומרים 'זכור טען מקלו ועבר ירדן מים, יחד לב וגל אבן מפי באר מים, כנאבק לו שר בלול מאש וממים'. בספר אור הצפון (סבא מסלבודקא) תמה הרי אנו עומדים בתפילת הגשמים שאנו זקוקים לרחמים גדולים למפתח של גשמים שכל חיי העולם תלוי בו, ואמרינן בגמ' גדול יום הגשמים כיום שנבראו בו שמים וארץ, ועוד אמרינן בגמ' אין הגשמים יורדים אלא אם כן נמחלו עונותיהם של ישראל, והרי צריכים לזה זכויות גדולות ומשום כך אנו מזכירים זכות האבות ומזכירים גדולתו של יעקב שנאבק עם שר בלול מאש וממים, וא"כ תמוה למה אנו מזכירים ביחד עם זה המעשה של יעקב שגלל את האבן מעל פי הבאר. ומיישב שמכאן מוכרח שכל מעשה חסד ערכו גדול מאד ותלויות בו זכויות רבות, והרי יש בו משום 'והתלכת בדרכיו', ויקר מעשה זה בעיני ה' כמו מעשים גדולים עד שאנו מבקשים בכל הדורות שבזכות זה של מעשה חסד תעמוד לנו ברכת גשמים.

שנינו במשנה (ברכות ד' ב') רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה, בכניסה מתפלל שלא תארע תקלה על ידי וביציאה נותן הודיה על חלקי, ואמרינן בגמ' שיש לומר מודה אני לפניך ה' אלקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת. התפארת ישראל על המשנה שם תמה למה לא די להודות על חלקו בלבד, למה גינה אלו שעמלים בדברים אחרים. ומיישב משום דמי שיושב חבוש בביהמ"ד טמון בירכתי בית העיון הקדוש אשר בתוך זמן זה השוק מלא מרוצה ותנועה, והבני אדם הסוחרים והפועלים יוצאים דחופים ומבוהלים בדבר העסק להשתדל אחר רבוי הממון, באמת הת"ח כזה המתבודד כשיוצא מדלתי ביהמ"ד החוצה נראה בעיני עצמו וכ"ש בעיני ב"ב וקרוביו ואשתו כעצל טמן ידו בצלחת וכמתרפה במלאכת החיים, ולכן צריך הת"ח לדבר בעצמו אל לבו דברים יורדים חדרי בטן ונופחים רוח חיים תוך פנימת נפשו להרגיש גודל יקרנותו וכנשר יגביה עוף על כל השואפים על עפר ארץ בהבלי הזמן, ועל כן השליך התנא דברי גנות ובזיון כנגד המבלים ימיהם בטרדות העולם העובר תוך התודה שנתן לה' על חלקו.